

DREPTURILE PACIENȚILOR. PREVEDERI LEGISLATIVE

Șef Lucrări Dr. Farm. Emilia Stancu

Drepturile omului și îngrijirea pacienților

- 1. Din ce în ce mai multe țări includ în *Constituțiile* lor dreptul la sănătate și stabilirea unei jurisprudențe în acest domeniu.
 - Aceste inițiative reprezintă un progres considerabil pentru unele țări din Asia, Africa, America Latina însă dreptul la sănătate pentru toți este rareori atins, mai ales în cazul grupurilor vulnerabile sau marginalizate.
- 2. **Carta Europeană a Drepturilor Pacienților (CEDP)** a fost elaborată în 2002 de către *Active Citizenship* (o rețea a organizațiilor civile ale consumatorilor și pacienților din Europa).
 - CEDP nu reprezintă un instrument juridic cu forță obligatorie dar este considerată cea mai clară și cuprinzătoare declarație a drepturilor pacienților.
- 3. **Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO)** - reprezintă principalul tratat regional ratificat de toate statele membre ale UE.
 - Este aplicată de Ct. EDO (Curtea Europeană a Drepturilor Omului), care pronunță hotărâri obligatorii ce implică adesea și despăgubiri bănești pentru reclamanți.

Dreptul la *măsuri preventive* în domeniul sănătății

- 1. **Carta europeană a drepturilor pacienților (CEDP) prevede:**
 - *"Fiecare individ are dreptul la servicii adecvate de sănătate pentru a preîntâmpina apariția îmbolnăvirilor"* prin:
 - ridicarea gradului de informare a publicului;
 - efectuarea procedurilor de prevenție la intervale regulate și în mod gratuit, pentru grupurile de populație cu risc crescut;
 - asigurarea accesului tuturor la rezultatele cercetării științifice și inovațiilor în domeniu.

- 2. În Constituția României din 1991, revizuită în 2003, se menționează indirect dreptul la măsuri preventive:
 - Art. 34 - se referă la *dreptul privind ocrotirea sănătății și include măsuri de protecție a sănătății fizice și mentale;*
 - Art. 35 - stipulează *dreptul la un mediu sănătos, ceea ce reprezintă o măsură de prevenire a imbolnăvirilor.*

Dreptul la despăgubiri

- 1. Carta europeană a drepturilor pacienților (CEDP) menționează:

Fiecare persoană are dreptul de a primi suficiente despăgubiri într-un termen rezonabil de scurt, oricând aceasta suferă o vătămare fizică, morală sau psihică printr-un tratament medical.
- 2. Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății și Normele metodologice din 14 martie 2007 de aplicare a titlului XV: Răspunderea civilă a personalului medical și a furnizorului de produse și servicii medicale, sanitare și farmaceutice din România:
 - Art. 642, alin 2 - Personalul sanitar răspunde civil (asigurarea obligatorie de răspundere civilă profesională) pentru prejudiciile produse din eroare, neglijență, imprudență sau cunoștințe medicale insuficiente în exercitarea profesiei în cadrul procedurilor de prevenție, diagnostic sau tratament.
 - Art. 657, alin 1 – În baza asigurării obligatorii de răspundere civilă profesională, asiguratorul acordă despăgubiri pentru prejudiciile aduse pacientului printr-un act de malpraxis medical

Drepturile pacientului în România (Legea nr. 46/2003, M.Of. P.I, nr. 70 din 03.02.2003) și Normele de aplicare (ord MS 1410/2016, M.Of. P.I nr. 1009 din 15 dec. 2016)

Legea este structurată în cinci părți care se referă la principalele domenii de aplicare, cărora li se adaugă partea de dispoziții generale, și în final sancțiunile și dispozițiile tranzitorii:

- Dispoziții generale
 1. Dreptul pacientului la informația medicală
 2. Consimțământul pacientului privind intervenția medicală
 3. Dreptul la confidențialitatea informațiilor și viața privată a pacientului
 4. Drepturile pacientului în domeniul reproducerii
 5. Drepturile pacientului la tratament și îngrijiri medicale
- Sancțiuni
- Dispoziții tranzitorii și finale

În *Dispozițiile generale* sunt definiți termenii și principiile cu care operează această lege:

- **pacient** = persoana sănătoasă sau bolnavă care utilizează servicii de sănătate;
- **discriminare** = distincția care se face între persoane aflate în situații similare pe baza rasei, sexului, vârstei, apartenenței etnice, originii naționale sau sociale, religiei, opțiunilor politice sau antipatiei personale;
- **îngrijiri de sănătate** = serviciile conexe actului medical;
- **intervenție medicală** = orice act medical efectuat în scop preventiv, diagnostic, terapeutic ori de reabilitare;
- **îngrijiri terminale** = îngrijirile acordate unui pacient cu mijloacele de tratament disponibile, atunci când nu mai este posibilă îmbunătățirea prognozei fatale a stării de boală, precum și îngrijirile acordate în apropierea decesului.

➤ **Principiile** care stau la baza aplicării acestei legi sunt:

1. Pacienții au dreptul la îngrijiri medicale de cea mai înaltă calitate de care societatea dispune, în conformitate cu resursele umane, financiare și materiale.

☐ Punerea în practică a acestui principiu se realizează prin :

- Autorizarea și acreditarea furnizorilor de servicii sanitare;
- Inspecțiile sanitare ale instituțiilor abilitate;
- Aplicarea procedurilor de management sanitar;
- Asistența medicală transfrontalieră (Directiva 2011/24/UE)

Factorii care generează scăderea calității actului medical sunt:

- Emigrarea medicilor (determină creșterea nr. de pacienți / medic)
- Disfuncționalitățile sistemului asigurărilor de sănătate (neacoperirea pachetelor de bază și a necesarului de medicamentele)

2. Pacientul are dreptul de a fi respectat ca persoana umană, fără nici o discriminare.

1. **Dreptul pacientului la informația medicală**

Pacientul are dreptul de a fi informat asupra:

- a. serviciilor medicale disponibile și a modului în care pot fi utilizate;
- b. identității și statutului profesional al furnizorilor de servicii de sănătate;
- c. regulilor pe care trebuie să le respecte pe durata spitalizării ;
- d. stării sale de sănătate, a intervențiilor medicale propuse, a riscurilor potențiale ale fiecărei proceduri, a alternativelor existente la procedurile propuse;
- e. riscurilor neefectuării tratamentului și nerespectării recomandărilor medicale;

Pacientul are dreptul să decidă dacă mai dorește să fie informat atunci când datele prezentate de medic îi produc suferință.

Pacientul poate alege o altă persoană care să fie informată în locul său. Informațiile se aduc la cunoștința pacientului într-un limbaj respectuos, clar, cu minimalizarea terminologiei de specialitate.

În cazul în care pacientul nu cunoaște limba română, informațiile i se aduc la cunoștință în limba maternă ori într-o limbă pe care o cunoaște.

Pacientul are dreptul de a cere și de a obține o altă opinie medicală.

■ Adesea, acest drept nu este exercitat deoarece:

- Pacientul are un nivel scăzut de educație și nu-și cunoaște acest drept
- Între cadrele sanitare există o competiție care se răsfrânge negativ asupra intereselor pacientului

Pacientul are dreptul să solicite și să primească, la externare, un rezumat scris al investigațiilor, diagnosticului, tratamentului și îngrijirilor acordate pe durata spitalizării.

2. Consimțământul informat al pacientului privind intervenția medicală

Pacientul are dreptul să refuze sau să oprească o intervenție medicală asumându-și, în scris, răspunderea pentru decizia sa.

Consecințele refuzului sau ale opririi actelor medicale trebuie explicate pacientului.

Când este necesară o intervenție medicală de urgență și pacientul nu își poate exprima voința, personalul medical are dreptul să deducă acordul pacientului dintr-o exprimare anterioară a voinței acestuia.

Când se cere consimțământul reprezentantului legal, pacientul trebuie să fie implicat în procesul de luare a deciziei atât cât permite capacitatea lui de înțelegere.

În cazul în care pacientul necesită o intervenție medicală de urgență, consimțământul reprezentantului legal nu mai este necesar.

Când furnizorii de servicii medicale consideră ca intervenția este în interesul pacientului, dar reprezentantul legal nu își dă consimțământul (vaccinări, transfuzii, etc) decizia este luată în cadrul unei comisii de arbitraj (3 medici pentru pacienții internati în spitale și 2 medici pentru pacienții din ambulator).

Este obligatoriu consimțământul pacientului pentru recoltarea sau folosirea produselor biologice prelevate în vederea stabilirii diagnosticului.

Este obligatoriu consimțământul pacientului în cazul participării sale în învățământul medical și la cercetarea științifică.

Nu sunt introduse în studii de cercetare științifică persoanele care nu își pot exprima voința.

■ **Excepții:**

- reprezentantul legal își dă consimțământul;
- cercetarea este făcută și în interesul pacientului.

Pacientul nu poate fi fotografiat sau filmat într-o unitate medicală fără consimțământul său (aplicarea minimă constă în blurarea imaginii) .

- **Excepție:** imaginile sunt necesare diagnosticului sau pentru a evita suspiciunea unei culpe medicale.

3. Dreptul la confidențialitatea informațiilor și viața privată a pacientului

Informațiile privind starea pacientului: rezultatele investigațiilor, diagnosticul (Ex: prescripțiile pe cod de boală), tratamentul sau alte date personale, sunt confidențiale pe durata vieții pacientului dar și după decesul acestuia.

■ **Excepții:**

- pacientul își da consimțământul explicit că renunță la acest drept;
- legea o cere în mod expres;
- pacientul este un pericol pentru sine sau pentru sănătatea publică.

Dacă informațiile sunt necesare altor furnizori de servicii medicale acreditați, implicați în tratamentul pacientului, acordarea consimțământului nu mai este obligatorie.

Amestecul în viața privată a pacientului este interzis, cu excepția cazurilor când aceasta imixtiune influențează pozitiv diagnosticul, tratamentul și îngrijirile acordate.

4. Drepturile pacientului în domeniul reproducerii

Când sarcina reprezintă un factor de risc major și imediat pentru sănătatea femeii gravide, se acorda prioritate salvării vieții mamei.

Cu excepția acestei situații, dreptul femeii de a hotărî dacă să aibă sau nu copii este garantat.

Pacientul are dreptul la informații, educație și servicii necesare dezvoltării unei vieți sexuale normale, fără nici o discriminare.

Pacientul are dreptul să aleagă cele mai sigure metode privind sănătatea reproducerii.

Orice pacient are dreptul la metode de planificare familială eficiente și lipsite de riscuri.

5. Drepturile pacientului la tratament și îngrijiri medicale

Când furnizorii de servicii medicale sunt obligați să recurgă la selectarea pacienților pentru anumite tipuri de tratament, care sunt disponibile în număr limitat, selectarea se face numai pe baza criteriilor medicale.

Aceste criterii medicale de selecție se elaborează de către Ministerul Sănătății în termen de 30 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei legi și se aduc la cunoștința publicului.

Intervențiile medicale asupra pacientului se pot efectua numai dacă există condițiile de dotare necesare și personal acreditat, decizia fiind luată conform principiilor de etică profesională.

■ Excepție: cazurile de urgență apărute în situații extreme.

Pacientul are dreptul la îngrijiri terminale pentru a putea muri în demnitate.

Pacientul poate beneficia de sprijinul familiei, al prietenilor și de suport spiritual pe tot parcursul îngrijirilor medicale.

La solicitarea pacientului, în măsura posibilităților, mediul de îngrijire și tratament va fi creat cât mai asemănător celui existent în familie. Aceste oportunități nu sunt general accesibile însă există saloane tip rezervă care oferă aceste condiții contra cost.

Pacientul internat are dreptul și la servicii medicale acordate de către un medic acreditat din afara spitalului.

Personalul din unitățile sanitare nu are dreptul să supună pacientul nici unei forme de presiune pentru a-l determina să acorde recompense.

Pacientul are dreptul la **îngrijiri medicale continue** până la ameliorarea stării de sănătate sau până la vindecare. Continuitatea îngrijirilor se asigură prin colaborare sau prin parteneriat între diferite unități medicale (public-privat, spital-ambulatoriu, medicină de specialitate - medicină generală). Asistența medicală, stomatologică și farmaceutică de urgență se acordă în regim continuu.

Sanctiuni și dispozitii tranzitorii

Nerespectarea de catre personalul medico-sanitar a drepturilor pacientului prevăzute în această lege poate atrage: raspunderea disciplinară, contravențională sau penală.

Normele de aplicare actualizate - Ordinul MS nr. 1410/2016 (M. Of. Nr. 1009 din 15 dec. 2016)

Autoritatile sanitare dau publicitatii rapoarte anuale asupra respectării drepturilor pacientului, în care se compară situațiile din diferite regiuni ale țării, precum și situația existentă cu una optimă.

Furnizorii de servicii medicale sunt obligați să afișeze la loc vizibil standardele proprii în conformitate cu normele de aplicare a legii.

Intrat în vigoare din 25 mai 2018, Regulamentul UE 2016/679 privind protecția datelor cu caracter personal (PDCP; General Data Protection Regulation = GDPR) are un impact important atât asupra pacientului cât și a furnizorilor de servicii sanitare.

Astfel, din categoria datelor cu caracter personal fac parte și informațiile despre starea de sănătate fizică și mentală (o boală, un handicap, etc.), acestea fiind considerate date cu risc. Conform Regulamentului, oricărui pacient trebuie să i se permită accesul la datele personale privind sănătatea (registre medicale, diagnostice, rezultate ale examinărilor, evaluări ale medicilor curanți, tratamente, intervenții efectuată, etc) într-un interval de timp rezonabil (30 zile). De asemenea, Regulamentul menționează situațiile când se poate recurge la rectificarea datelor, portabilitatea lor către alți operatori (furnizori de servicii sanitare), restricționarea prelucrării și chiar ștergerea datelor colectate.

BIBLIOGRAFIE:

- Legea drepturilor pacientului (Legea nr. 46/2003), [M. Of. P. I nr. 70 din 03/02/2003](#)
- Ordinul MS nr. 1410/2016 privind aprobarea normelor de aplicare a legii drepturilor pacientului (publicat în M. Of. Nr. 1009 din 15 dec. 2016)
- Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, M.Of. nr. 372 din 28.04.2006
- Drepturile omului în îngrijirea pacienților – Ghid pentru practicieni, București, 2015 pe site-ul: <http://www.cpss.ro/ro/proiecte/in-derulare/proiecte-internationale/152-drepturile-omului-in-ingrijirea-pacientilor-ghidul-practicianului.html>
- <http://www.dataprotection.ro/servlet/ViewDocument?id=1262>